

Rozprawa doktorska pt. *Surogacja w ujęciu karnoprawnym i kryminologicznym*, stanowi interesujące ujęcie problematyki popularnego zjawiska macierzyństwa zastępczego. Kompleksowa analiza zagadnienia w ujęciu prawnokarnym, powstała z uwagi na zapotrzebowanie społeczne i prawne. Doktorantka podjęła także próbę oceny, pod kątem karalności czynności, zmierzających do wykonania umowy surogacji, zarówno czyny osób bezpośrednio związanych z umową, jak też pośrednio. Rozważono, czy zawarcie i wykonanie umowy o macierzyństwo zastępcze może wypełniać znamiona przestępstwa handlu ludźmi uregulowanego w przepisie art. 189 a kk oraz przestępstwa organizowania adopcji wbrew przepisom ustawy z art. 211 a kk.

Należy odnotować duży wpływ obrotu międzynarodowego na liczbę zawieranych umów o macierzyństwo zastępcze. Wolność przepływu ludności przez granice sprawiła, iż pomimo faktu, że w Polsce nie można skutecznie dochodzić roszczeń z umów o macierzyństwo zastępcze, nic nie stoi na przeszkodzie, aby zawrzeć taką umowę za granicą w krajach, w których taka umowa jest legalna, np. w Rosji, Indiach, Wielkiej Brytanii, Izraelu lub na Ukrainie. Duże zapotrzebowanie na korzystanie z usług matek surogatek istnieje z powodu choroby cywilizacyjnej jaką jest bezpłodność, a także ze względu na zmianę życiowych priorytetów.

Surogacja jest zjawiskiem coraz częściej eksponowanym w doniesieniach środków masowego przekazu. Dyskusje o macierzyństwie zastępczym prowadzą również uczestnicy polskiej sceny politycznej - posłowie i ministrowie, którzy z uwagi na przynależność do różnych partii politycznych, wyrażają odmienne stanowiska w tej kwestii. Zauważalnie rosnące zainteresowanie problematyką surogacji w polskim dyskursie publicznym, poczytywać można jako sygnał, iż przedmiotowe zagadnienie stanowi aktualny problem społeczny o nasilającej się dolegliwości. Kwestia ta jest mocno akcentowana na arenie międzynarodowej, zarówno krajów Unii Europejskiej, jak i całego świata z uwagi na fakt, iż powstał wyspecjalizowany rynek usług komercyjnych matek surogatek. Kobiety ogłaszają się na forach internetowych, które są przeznaczone do tego typu usług, jak również portalach pozwalających na zakup rzeczy codziennego użytku. Wyspecjalizowane portale zawierają zdjęcia matki zastępczej wraz z opisem dotyczącym jej wieku, znaków szczególnych oraz wykształcenia. Macierzyństwo zastępcze stało się nowym, dobrze opłacanym zawodem.

Ze społecznym wymiarem surogacji nierozzerwalnie powiązany jest aspekt prawny oraz kryminologiczny. Zachowanie osób będących stronami umowy o macierzyństwo zastępcze, polega na odpłatnym bądź nieodpłatnym przekazaniu przez matkę jej dziecka rodzicom, którzy z różnych względów nie chcą lub nie mogą zostać rodzicami w tradycyjny

sposób. Powyższe zachowanie może rodzić obawy o możliwość wypełnienia znamion przestępstw z art. 189a kk (handlu ludźmi) lub art. 211a kk (organizowanie adopcji wbrew przepisom ustawy).

Opracowanie tematu *Surogacja w ujęciu karnoprawnym i kryminologicznym* ma na celu pogłębienie wiedzy praktycznej, jak również teoretycznej w powyższym zakresie, ukazując skalę zjawiska, poprzez pryzmat ilości osób korzystających z usług matek surogatek. Należy zauważyć, że surogacja, pomimo faktu, iż nie jest uregulowana w polskim systemie prawnym, nie była dotąd przedmiotem szerszego zainteresowania prawników i kryminologów.

W literaturze przedmiotu istniejące pozycje bibliograficzne, odnoszące się do omawianego zagadnienia, dotyczą przede wszystkim materii bioetycznej, medycznej czy prawno-cywilistycznej w zakresie zgodności umowy o surogację z prawem. Nie opracowano żadnego pogłębionego studium tematu odnoszącego się bezpośrednio do problemu analizy surogacji w zakresie prawnokarnym, a w szczególności zbadania czy wykonanie umowy o surogację może wypełnić znamiona przestępstwa handlu ludźmi z art. 189a kk oraz przestępstwa organizowania adopcji wbrew przepisom ustawy z art. 211a kk. Ta niewypełniona dotychczas luka dotycząca macierzyństwa zastępczego zestawiona z coraz częstszym podejmowaniem tego zagadnienia w mediach oraz sygnalizowaniem o jego narastającej skali przez społeczeństwo oraz dziennikarzy, generuje potrzebę pogłębienia wiedzy naukowej w zakresie surogacji w ujęciu prawnokarnym.

Głównym celem zatem omawianej dysertacji było uzupełnienie luki naukowej zdiagnozowanej w obszarze wiedzy o surogacji w zakresie prawnym i kryminologicznym. Tworzeniu rozprawy towarzyszyło również dążenie do analizy problemu, czy surogacja zgodnie z przepisami polskiego prawa karnego stanowi przestępstwo. Czy w powyższym zakresie powstała luka prawna i czy w związku z tym ustawodawca powinien uregulować prawnie przedmiotowe zjawisko. Czy w takim wypadku zasadna byłaby odrębna regulacja prawna w zakresie surogacji, w kontekście prawnokarnym. Autorka prezentowanej rozprawy uznała bowiem, że w przypadku odpowiedzi twierdzących na powyższe pytania, przeprowadzenie działań naukowych w tym zakresie pozwoli, choćby w pośredni sposób, do uzupełnienia sygnalizowanej luki prawnej, poprzez przedstawienie postulatów *de lege ferenda*.

Pogłębienie i uzupełnienie wiedzy z zakresu surogacji w oparciu o tak określone cele i założenia badawcze stało się możliwe, dzięki otrzymaniu przez Autorkę dofinansowania pracy naukowo-badawczej w ramach BMN - Projekty badawcze służące młodym

naukowcom. Przyznane dofinansowanie umożliwiło przeprowadzenie badań empirycznych, których pokłosiem jest w pewnej części przedstawiona rozprawa doktorska.

Katarzyna Liutkin-Jamouńska
Białystok, 14 września 2018r.